

ÖRJAN FJÄLLSTRÖM

MÅLA LJUSET

Frilansande TV-ljussättare Örjan Fjällström berättar om att måla med ljuset.

Måla ljuset, så att det lyser exakt på det sätt du själv vill, är en dröm som funnits under lång tid men som nu har blivit verklighet

Ett koncept som normalt kostar väldigt mycket pengar och är specialanpassat för att ge ett imponerande uttryck kan nu användas med enkla medel för att göra vanligt ljus. Idag används mediaserverar på många scener för att göra bakgrunder och dekor, vilket på ett kraftfullt sätt samverkar med ljuset och ger en helhet i färg, form och rörelse. De används ibland även för att lysa på skådespelare, men det är oftast både dyrt och komplicerat.

Att använda en billig mediaserver, ett enkelt ritprogram och ett vanligt ljusbord kopplat till en eller flera enklare projektorer ger det verktyg som behövs för att kunna anpassa spelljuset på ett följsamt sätt till en vettig peng.

Efter en längre tids planering och labbande fick jag äntligen chansen att pröva om det fungerar i praktiken. Det var en enkel musikspeling på en liten scen. Vi satte upp en 4500ansi lumen projektor på 6 meters avstånd, samt några mindre projektorer på lite mindre avstånd.

Det är svårt att förklara känslan, att som ljussättare få ha en liten penna i handen, få upp en markör (cursor) på en för övrigt svart scen och bara rita hur det ska lysa. Jag

Blått bakljus ritas på axlarna

satte markören på basisten i hörnet och drog mitt första streck; han reagerade impulsivt på det starka ljuset och flyttade sig. Då vände jag på pennan, suddade bort ljuset där han stått, ropade att han skulle stå stilla och ritade på nytt. Bytte färg på penseln och fortsatte måla med mitt nackhår stående rakt ut. Att göra detta med traditionella lampor vore otroligt arbetskrävande. Detta enkla arbetssätt ger också en mera direkt upplevelse av den kreativa processen.

Det finns utrustning för att kunna följa aktörernas förflyttningar över scenen, men detta är absolut inte nödvändigt. Något som är nödvändigt är att man kan rita ljuset medan man tittar på scenen, spara ner det enkelt i en cuelista och sedan fortsätta rita.

Den mediaserver jag valt har endast åtta lager, vilket räcker om man lägger energi på att planera cuestacken, det skulle dock vara skönt att ha fler då man kan lägga flera ljusnerslag från en och samma projektor. Varje enskilt ljusnerslag

kan sedan hanteras av en regel på ljusbordet, och därmed tonas upp och ner helt individuellt. Då man kan invertera ljusnerslaget med ljusbordet går det att "måla svart" över ett befintligt ljus, en dröm ljussättare haft i många år.

För att detta arbetsätt ska fungera i praktiken krävs det att man kan se det man ritar på, dvs. få upp ritverktyget (cursor) på scenen och måla på skådespelarna och bakgrunden, för att sedan enkelt kunna lägga upp ljuset i en cuestack eller på regler.

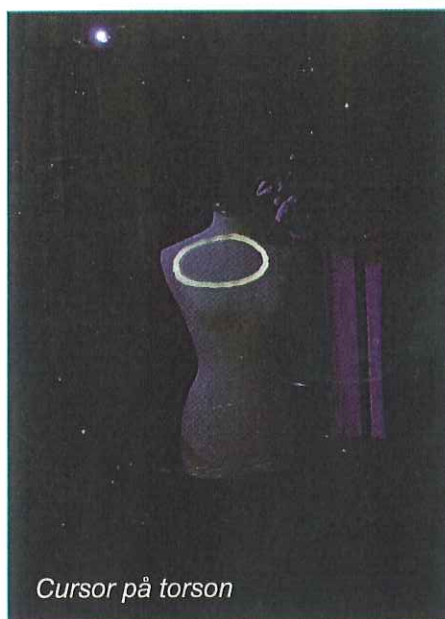
Utvecklingsfasen för detta har varit lång och krokig.

Efter att jag haft flera samtal med Arkaos i Belgien om behovet av att kunna implementera ett ritverktyg i sin mediaserver, gjorde de en utvärdering och det visade sig att det inte var aktuellt att utveckla något för deras del. Då fortsatte samtalen med Chamsys ljusbordstillverkare, vilka redan tidigt visat sig vara långt framme när det gäller att hantera mediaservrar. Men de insåg inte vidden av att kunna måla ljuset. Då återstod bara att på egen hand hitta på något!

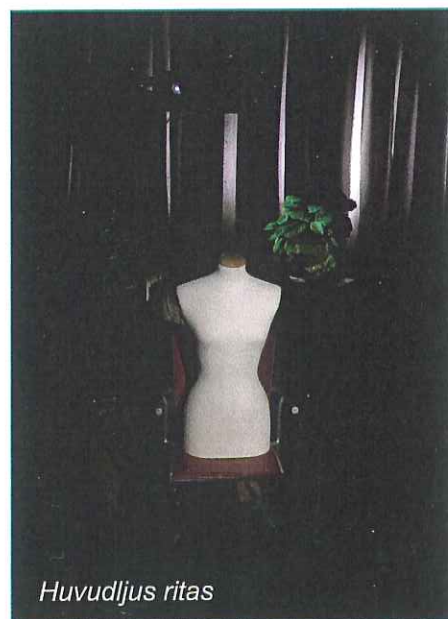
Det skulle vara enkelt och fungera rent praktiskt, även när det är bråttom. Det är så lätt att skapa ett invecklat system som bara fungerar i utvecklingsmiljön men svårare med något flexibelt som samtidigt är både enkelt och billigt.

Lösningen blev att ha en extra skärmutgång i mediaservern, där ritprogrammet gick. Bildsignalen fångades samtidigt in med ett capture kort dvs. en loop i samma dator. Då fick Arkaos upp den som en kameraingång och kunde läggas på det lager man ville.

Ljussättning för TV-produktion kräver exakt färgtemperatur, utan flicker, utan moaré och utan att pixlarna syns. Därför gjordes ett försök med SVT Norrköpings nya HD OB-buss. Flera av bilderna kommer från detta försök. Normala datorskärmar visar 60 bilder per sekund (fps eller Hz) och i TV-systemen i Europa använ-

Cursor på torson

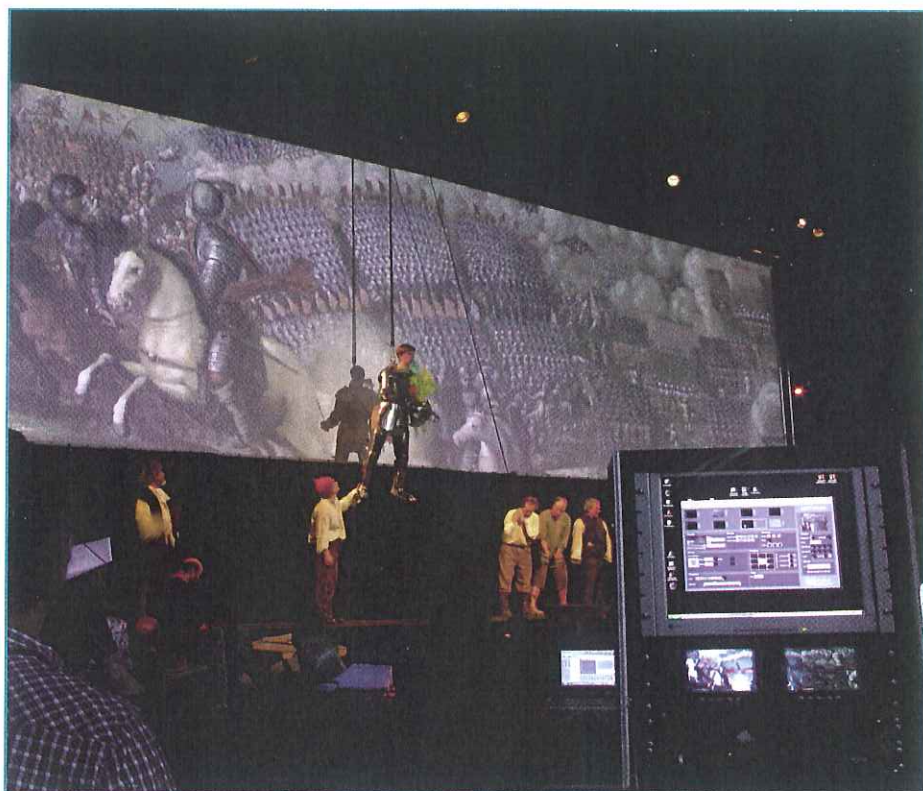
Huvudljus ritas

Huvudljuset tonas från bröstet nedåt

Blomkrukan får en läng av slev

eller LED-armaturer, kan det vara svårt om de inte också flickrar i 60Hz. Även om man kan ställa en kamera-shutter på valfri frekvens går det bara att ta bort en frekvens. För att undvika moaré och pixlar i ansiktet lades projektorskärpan på bakgrunden, samtidigt blev det då möjligt att rita ljuset exakt på någon detalj på fonden, som att spada en profil.

Kant-oskärpan på ljuset görs antingen direkt i ritprogrammet eller efteråt från ljusbordet. Fördelen med att rita oskärpan är att det då går att ha olika skärpa runt hela ljusbilden. Färgen väljs enkelt i ritprogrammets meny, det går därmed att kompensera en sliten projektorlampa genom att rita med en svag magentaton. Färgtonen som helhet hanteras enklast i ljusbordet.

Det här är ett mycket roligt och nyskapande sätt att ljussätta. Det sätter snurr på kreativiteten och kastar oss ur den vanliga "tankelådan", vi så lätt fastnar i. Troligtvis så skapar det även nya irriterande problem, men med vetskapen att Sverige har en hel yrkeskår av fantastiska tekniker är jag inte orolig för problem. Det känns som att detta är ett verktyg som ger oss nya oanade möjligheter att utvecklas.

der vi 25 som standard och 50 i HD-produktioner. Detta betyder att det flickrar om vi inte kan ställa om någon av parterna. Vi ställde först om grafikkorten på datorn till 50 bilder per sekund, då blev bilden mycket stabil i kameran men projektorbilden och distrubitionen av signalen blev instabil.

Distributionsenheten Triplehead2go fungerar tyvärr inte i 50Hz. Efter att vi återställt grafikkorten till 60Hz och istället ändrat en shutter på kameran till 60Hz så blev både bilden och projektorer/grafikkort stabila. Kombinerar projektorerna med en annan ljuskälla som flickrar t ex. vissa lysrör